ПРОГЛАС

Издание на Филологическия факултет
при Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“

кн. 2, 2016 (год. XXV), ISSN 2367-8585

Тема на броя: СЛАВИСТИЧНИ РАКУРСИ

Милена Накова[1]

ИМЕНА ЗА ВЪРШИТЕЛИ НА ДЕЙСТВИЕ (NOMINA ACTORIS) ВЪВ ВРАЧАНСКОТО ЕВАНГЕЛИЕ ОТ XIII ИЛИ XIV ВЕК

Milena Nakova

AGENT NOUNS (*NOMINA ACTORIS*) IN THE VRATSA GOSPEL (13TH – 14TH C.)

The paper focuses on agent nouns (nomina actoris) in the Vratsa Gospel, a medieval manuscript which dates back to the 13th or 14th century. The formations are classified by suffixes and presented in word-formation types. Formants, which form word-formation types, are varied, making nomina actoris one of the best performing categories with desubstantive motivation in the Vratsa Gospel.

Keywords: *word formation, Vratsa Gospel, agent nouns (nomina actoris), word formation types.*

Във фокуса на тази статия е словообразувателната характеристика на десубстантивните названия от словообразувателната категория „Имена за вършители на действие (nomina actoris)“ върху материал, ексцерпиран от Врачанското евангелие от XIII – XIVв. Формациите се класифицират по суфикси и се представят в словообразувателни типове. Формантите, с които

[1] **Милена Накова** (Milena Nakova) – Югозападен университет „Неофит Рилски”, докторант, m_nakova82@abv.bg

се оформят словообразователните типове, са разнообразни, което прави nomina actoris една от най-добре представените категории с десубстантивна мотивация във Врачанското евангелие.

Ключови думи: *словообразуване, Врачанско евангелие, имена за вършители на действие (Nomina actoris), словообразователни типове*

Врачанското евангелие (ВЕ) е изборно евангелие от края на XIII или първата половина на XIV в. Открито е в град Враца и е подарено от Тодораки Хаджидимитров на Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“, където се съхранява и до днес.

Сравнително обстойно изследване на този паметник е направил Б. Цонев (Цонев 1914), който на базата на някои старинни езикови особености го отнася към XIII в. Като следват Цонев, българските езиковеди К. Мирчев (Мирчев 1978) и Ив. Харалампиев (Харалампиев 2001) също го датират към XIII в. По-новите проучвания на този паметник му отреждат място сред ръкописите от края на XIII или началото на XIV в. (Тотоманова 2003). На ВЕ е посветена и статията на Е. Мусакова „Кодикологически бележки върху Врачанското евангелие (НБКМ 19)“ (Мусакова 1996), в която се разглежда в палеографски аспект.

Според Цонев „ВЕ е особено важно за историята на българския език, понеже съдържа покрай старинските си черти и някои фонетични и морфологични особености, които го приближават към новобългарския език“ (Цонев 1914: 2).

Основните езикови особености, поради които то е причисляване към среднобългарските паметници, са смесването на еровете и особената употреба на носовките. Употребата на еровете е разнообразна, което се дължи на факта, че фонетичната им стойност вече е била изравнена (не се прави разлика между голям и малък ер). Буквите за ъ и ь често се смесват, а на места се изпускат, като се поставя паерчик или пък не се пише нищо (Цонев 1914: 13). Поради това при представянето на словообразователните типове в нашия анализ няма да се държи сметка за вида на еровата гласна в състава на формантите (най-често в краесловието).

В словообразувателно отношение паметникът все още не е бил обект на специално изследване. В тази статия основната цел е да се направи словообразувателна характеристика на образуванията от категорията nomina actoris в текста на Врачанското евангелие.

Словообразувателният анализ тук следва теоретичните постановки на М. Докулил (Dokulil 1962; 1967), които са приложени за пръв път у нас от проф. Ив. Кочев в студията „Диалектни категории и типове при словообразуването на съществителното име“ (1972). Студията поставя началото на редица разработки, посветени на словообразуването в съвременните български народни говори. Автори с известен принос в изследването на словообразувателните процеси в българските диалекти са неговите последователи М. Тетовска-Троева (1988, 1992), Е. Кяева (1994, 2010, 2011), Л. Домусчиева (1993) и др.

Синхронната теория на М. Докулил се прилага успешно и към писмените паметници от различните темпорални срезове на българския език (Кочев, Кочева, Мострова 1980; Кочев, Кочева, Домусчиева 1988; Мострова 1987, 2005, Перчеклийски 2008, 2011) и др.

В съвременното езикознание все още липсват специални изследвания, посветени на наименованията с десубстантивна ономасиологична мотивираност за паметниците от XIV век.

В тази работа *обект на анализ са десубстантивните названия* със скрита, но подразбираща се мотивация (nomina actoris) във ВЕ. Изследват се названия с прозрачна словообразувателна структура, които се разглеждат в синхронен план (XIV в.) В основата на словообразувателната категория nomina actoris е легнала *ономасиологичната категория за носител на отношение към предмет.*

От морфологична гледна точка основата на новообразуваните формации е съществително име. Ономасиологичният признак е съставен – обикновено има развитие на субстанциалното отношение към скрита, но подразбираща се процесуалност, като това отношение може да има различни модификации: активно въздействие върху предмет, за изработване на предмет или отношение на действие към място (Dokulil 1962: 198). Някои автори обединяват тази категория с категорията „имена за производители на действие“

именно заради имплицитната **процесуалност** (Димитрова 1962). Терминът „вършители“ на действие в българското езикознание е въведен от проф. Ив. Кочев (Кочев 1972: 125–126) като най-близък до чешкия, а и за да отдели формално изразената процесуалност при агентивните имена от скритата процесуалност при вършителските названия. Понякога между двете категории се пораждат различни по тип преливащи се отношения, което води до нееднозначна интерпретация на някои от названията (Кочев 1972: 126). Ономасиологичният базис е прост. Понятийният клас, който го определя, се състои най-вече от имена за лица (Кочев 1972: 126). Словообразувателното значение на имената от тази категория е ’някой (нещо), който върши действие, свързано с предмета, посочен в мотивиращата основа’. Наименованията от тази категория се образуват по суфиксалния начин. Наставките, с които се оформят словообразувателните типове, са разнообразни и като цяло nomina actoris е една от най-добре представените категории с десубстантивна основа във ВЕ.

ИМЕНА ОТ МЪЖКИ РОД

1. Словообразувателен тип със суфикс -(ьн)икъ:

Този словообразувателен тип е много характерен и продуктивен още в старобългарския език (Граматика 1991: 183). При оформянето му една част от формациите могат да се интерпретират нееднозначно, като това се дължи на множествеността на ономасиологичните мотивации. Преобладават формации с преливаща се субстанциална (със скрита процесуалност) и процесуална мотивация, например:

ИСПОВѢД(Ь)НИКЪ – „изповедник“ (**Памѧт стхь ѿ *исповѣдникь* Гꙋрїꙗ.** 200) – може да се интерпретира като ’светец, който слуша **исповѣд,** изповед‘ (nomen actoris), или като ’този, който може да исповѣдаѥтъ, да изповяда някого‘ (nomen agentis);

С(Ъ)ВТ҆НИКЪ – „съветник“ (**Вѡ҆ пришьд иѡсифь ѿ аримателꙗ, блгообразни *свѣтникъ,* иже и тъи бѣ чаꙗ цр҃твиꙗ бжиꙗ** 76) – ’този, който дава съвѣтъ’ (n. actoris) или ’този, който съвѣтоуѥтъ’ (n. agentis);

НАѢМЬНИКЪ – „наемник” (**сътвори мѧ ꙗко единого от *наемникъ* твоихь** 145) – ’този, който работи срещу **наѥмъ**, наем’ (n. actoris) или ’този, който е **наѧтъ**, нает за извършване на някаква работа’ (n. attributiva);

БЄ(Ζ)ΖАКОН(ЬН)ИКЪ – „беззаконник, престъпник” (...и сьбы сѧ писаноє єжє глєть. и сь *безаконикома* приутєнь бы 186) –’този, който извършва беззаконие’(n. actoris) или ’този, който живее без законъ, не се съобразява със закона’. При него преливността е породена от наличието на допълнително обстоятелствено определение към основния субстанциален признак, поради което името се отнася към вършителските имена и към префиксните образувания от смесен тип **(без-(з)акон-(ьн)икъ)**

При названието **ГРѢШНИКЪ** (… [нє] придохъ (бо) праведныхь призвати нѫ *грѣшникьї* на покаание. 109) е налице тристранна мотивация. От една страна, наименованието се отнася към вършителските имена – ’този, който извършва грѣхъ, грях’. От друга страна, обликът може да се интерпретира като ’този, който е грѣшенъ, грешен’ (с атрибутивен ономасиологичен признак) и с това да се отнесе към словообразувателната категория Nomina attributiva; и накрая – може да се разгледа като ’този, който грѣшитъ, греши’ и да се отнесе към производителските имена. Това название има и феминално съответствие – грѣшница, с което образува родова двойка (nomina mota).

Повечето от формациите в този словообразувателен тип са с непротиворечива интерпретация:

ГОСТЬНИКЪ – „гостилничар, съдържател на странноприемница” (… на оутрїїа ишк҃ и възмѧ два сребрьника и дасть *гостьникоу* 134) – ’този, който приема и настанява гости, гости’;

ДВЕР’НИКЪ – „вратар” (…семоу *двер’никъ* оувръзаєть и ов’цѫ ѿла єго слоушаѫтъ…89) – ’този, който отваря двьрь, вратата’;

ΖАКОННЪІКЪ – „законник, познавач на Моисеевия закон” (вѡн врм *законнъікь* нѣкъі приде къ і҃соу. Искушаѫ и гл҃ ...121) – ’този, който тълкува законъ, Моисеевия закон’;

КНИЖНИКЪ – „книжник, законоучител” (…ї пристѫпи єдинь *книжникъ* рєчє ємоу. оучтлю идѫ по тєбѣ 108) – ’този, който работи с книгы, книжа’;

ПѢНѢЖНИКЪ – „лице, което се занимава с размяна на пари” (…и ѡбрѣтє в црькьви продаѫща ов’ца и волы и голѫби и *пѣнѣжникъі* сѣдѫща…70) – ’този, който разменя пѧнѧзи, пари’;

РѧЗБОЙНИКЪ – „разбойник” (…чл҃вк[ъ нѣк]ьї исхождааше ѿ ерл҃ма, въ ерихонь и въ рѧзбоиникьї выпаде иже съвлькьше елѣ жива сѫща 90) – ’този, който извършва рѧзбои, грабеж’;

СОТНИКЪ – „стотник” (Пристѫпи к’немоу *сотникь* мл҃ѧ и гл҃ѧ (…) ѿвѣща *сотникъ* и рѣ҃ ги нѣсмь дѡ҃ень да под кровь мои вьнидеши (…)ибо азь чл҃вкъ есмь пѡ҃ влк҃оѫ. имы понди собоѫ воиньїи 76)– ’този, който ръководи съто, сто войни’;

Т(ЪЫ)СѪЩНИКЬ – „хилядник” (...спирѧ же и тъı *сѫщникь* слоъгъı ю҃ейскъıѫ ѫшѫ їса и свѧзашѧ и... 179) – ’този, който ръководи тысѫшта, хиляда войни’.

В старобългарския език съто и тысѫшта са се употребявали като числителни имена със свойства на съществително. Числителното съто е съществително от среден род и се скланя по *о*-основи, а тысѫшта се скланя по модела на старите дълги і̀-основи (Граматика 1991: 255).

ТРЬЖНИКЪ – „човек, който се занимава с размяна на пари и търговия със злато” (… ѡв’цѧ же и волъı и *трьжникомь* пѣнѧзѧ расыпа и дьскы испровръже... 70) – ’този, който работи на тръгъ, пазар’;

ОУБОИНИКЪ – „убиец, разбойник” (Не вьходѧи двер’ми вь дворь ѡв̀уи. иѫ прѣлѧзѧ инѫдоу .тать есть и *оубоиниккъ* 89) – „този, който извършва оубои, убийство’;

ѪЗЪІУНЇКЪ – „чужденец, езичник” (… млѧщї же сѧ и не лихо глте ꙗко же и *ѫзыунїци* мнѧть бо сѧ ꙗко в мнозѣ глани... 149) – ’този, който говори чужд ꙗзыкъ, език’.

Словообразувателният формант -никъ е най-продуктивен в рамките на категорията Nomina actoris. Всички наименования са от мъжки род и принадлежат към лексико-граматичната група имена за лица. Образувани са от прости основи на съществителни от трите рода. По-голямата част от формациите са мотивирани от конкретни съществителни, но не липсват и такива с основа на абстрактно съществително (рѧзбоиникъ, оубоиникъ).

2. Словообразувателен тип със суфикс -арь:

И този тип е доста продуктивен в старобългарския език. Названията, които са засвидетелствани във ВЕ, са:

ВРАТАРЬ (Реуе гь вьходѧи [не] дверьми вь дворъ ѡвчи пастїрь е [ѡвьцамь]. Семꙋ *вратарь* ѿврьзаеть... 211) –’този, който пази врата, врата’.

ВРЬТОГР(А)ДАРЪ – „градинар” (она же минѧщи ꙗко *врьтоградаръ* есть, гла емооу... 218) – ’този, който обработва врьтоградъ, градина’;

МЫТАРЬ – „събирач на данъци и мита” (…и се мнозѝ грѣшьници и *мытари* пришьше възлежахѫ съ їсмъ и съ ꙋчикы его 104) – ’този, който събира мыта, данъци’;

РЫБАРЬ – „рибар” (вьмѣтажща мрѣжѫ вь море. бѣста бо *рыбарѧ* 106) – ’този, който лови рыва, риба’.

Словообразувателният тип е по-слабо представен в количествено отношение от този с формант -никъ. Не са открити облици с множественост на мотивацията. Повечето от основите са на прости конкретни съществителни от мъжки, женски или среден род. Регистрирано е и едно название със сложна мотивирана основа.

Единични названия са засвидетелствани със суфиксите -ьць и -чии:

Като вършителско може да бъде изтълкувано агентивното название, напр.: **ЛОВЬЦЬ** – „ловец” (…и реуе [има] грѧте по мнѣ и створи ва *лов'ца* члвкомъ... 106) – ’този, който ходи на ловъ, лов’ (n. actoris) или ’този, който ловитъ, лови дивеч’ (n. agentis);

С прабългарската наставка -чии е образуван обликът **К(Ъ)НИГОЧИИ** – „книжник” (…бѣ бо ꙋчѫи [ѩ] ѩко власть имьї. ни іко *кногочиѫ* и фарисеи ...) – ’този, който тълкува кънигы, книгите’.

ИМЕНА ОТ ЖЕНСКИ РОД

Регистрирани са две имена от женски род с формант -ница, едното от които е с тристранна интерпретация:

ГРѢШНИЦА – „грешница” (и се жена в градѣ ꙗже бѣ *грѣшницѫ* видѣвьше ꙗко възлежить в храмиѣ фарисеѡвѣ... 195) – ’тази, която извършва грѣхъ, грях’ – nomen actoris; ’тази, която е грѣшьна, грешна’ – Nomen attributiva; и ’тази, която грѣшитъ, греши’ – nomen agentis;

ДЬВОРНИЦА – „вратарка" (**изиде же ѹчикьть иже бѣ знаемь арх҃їерею и ре *дьворници.* вьведи петра** 180) – 'тази, която отваря и затваря **двьрь**, врата'.

И двете формации имат свое маскулинно съответствие, с което образуват родов корелат (**грѣшникъ – грѣшница, дворьникъ – дворьница**), който може да се отнесе към категорията Nomina mota.

Категорията „имена за вършители на действие" е една от най-богато представените сред наименованията с десубстантивна мотивация във Врачанското евангелие. Включва само названия от лексико-семантичната група *имена за лица*, при която преобладават имената *от мъжки род*. Формациите от женски род в тази категория са ограничени – засвидетелствани са две наименования с наставка **-ница**. Примери от среден род не се срещат в текста.

Основен начин за образуване на имената от тази категория е **суфиксацията**, като формантите се свързват **предимно с прости основи**. Ексцерпираният материал показва, че в количествено отношение най-добре оформен е словообразувателният тип с формант **-никъ**. Добре застъпен е също и типът с наставка **-арь**. Срещат се и единични названия, образувани със суфиксите **-чии** и **-ьць**, които не оформят отчетливи словообразувателни типове. Вършителските имена в този паметник са предимно прости. Композитните образувания не са особено характерни за тази категория. Със сложна структура е анализирано едно наименование с наставка **-ар** (**врьтогр/а/дар**).

Мотивиращите основи, към които се прибавят формантите, могат да бъдат съществителни от трите граматични рода, като по-голямата част от тях са конкретни имена. При някои от вършителските названия е налице множественост на мотивацията. В повечето случаи тя е породена от имплицитната действеност на акторисните формации, поради която те преливат най-вече в категории с процесуално ономасиологично отношение. Затова преобладаващи са случаите на преливност между категориите Nomina astoris и Nomina agentis.

Във Врачанското евангелие най-много имена с неоднозначна интерпретация са оформени с наставката **-никъ**. При две от названията, които помежду си образуват родов съответник, е регистрирана

тристранна мотивация: субстанциална, процесуална и атрибутивна, поради което могат да се отнесат съответно към категориите Nomina actoris, Nomina agentis, Nomina attributiva и Nomina mota (**гѹѣшникъ** – **гѹѣшница**). При друго наименование пък е налице допълнително обстоятелствено определение на основния субстанциален признак, поради което прелива към категорията „префиксни образувания“ (**кѥ/ꙁ/ꙁакон/ьн/икь**). Освен корелатите **гѹѣшникъ** – **гѹѣшница** родова двойка образуват и названията **дворьникъ** – **дворьница**, като по този начин могат да бъдат отнесени и към категорията Nomina mota.

От направения словообразувателен анализ е видно, че **действащите днес процеси** при словообразуването **са протичали с пълна сила и през среднобългарския период**. Характерните тогава словообразувателни тенденции са налице още в старобългарската епоха и се утвърждават в съвременния български книжовен и народен език като едно от средствата за обогатяване на словния му фонд.

ЛИТЕРАТУРА

Граматика 1991: *Граматика на старобългарския език*. БАН, С., 1991. // *Gramatika na starobalgarskiya ezik*. BAN, S., 1991.

Димитрова 1962: Димитрова, М. Nomina agentis в книжовния български език. // *Изв. Инст. бълг. ез.*, кн. 9, С., 1962, 141 – 210. // **Dimitrova 1962:** Dimitrova, M., Nomina agentis v knizhovnia balgarski ezik. // *Izv. Inst. balg. ez.*, kn. 9, S., 1962, 141 – 210.

Домусчиева 1993: Домусчиева, Л. *Сложни съществителни имена в българските народни говори (Словообразуване)*. Канд. дис., С., 1993. // **Domuschieva 1993:** Domuschieva, L. *Slozhni sashtestvitelni imena v balgarskite narodni govori (Slovoobrazuvane)*. Kand. dis., S., 1993.

Кочев 1972: Кочев, Ив. Диалектни категории и типове при словообразуването на съществителното име (съпоставително изследване върху материал от три български говора). // *Изв. на Инст. за бълг. ез.*, кн. 20, 1972, 107 – 185. // **Kochev 1972:** Kochev, Iv. Dialektni kategorii i tipove pri slovoobrazuvaneto na sashtestvitelnoto ime (sapostavitelno izsledvane varhu material ot tri balgarski govora). // *Izv. Inst. balg. ez.*, kn. 20, 1972, 107 – 185.

Кочев, Кочева, Мострова 1980: Кочев, Ив., Кочева, Ем., Мострова, Т. Словообразуване на съществителното име в Супрасълския сборник. //

Проучвания върху Супрасълския сборник, С., 1980, 135. // **Kochev, Kocheva, Mostrova 1980:** Kochev, Iv., Kocheva, Em., Mostrova, T. Slovoobrazuvane na sashtestvitelnoto ime v Suprasalskia sbornik. // *Prouchvania varhu Suprasalskia sbornik,* S., 135.

Кочев, Кочева, Домусчиева 1988: Кочев, Ив., Кочева, Ем., Домусчиева, Л. За народната основа на словообразователните модели на сложните съществителни в старобългарския език. // *Славянска филология*, Т. 19, С., 1988, 46 – 63. // **Kochev, Kocheva, Domuschieva 1988:** Kochev, Iv., Kocheva, Em., Domuschieva, L. Za narodnata osnova na slovoobrazuvatelnite modeli na slozhnite sashtestvitelni v starobalgarskia ezik. // *Slavianska filologia,* T. 19, S., 1988, 46 – 63.

Кяева 1994: Кяева, Е. *Имена за носители на определени черти (свойства) в българските говори. Nomina attributiva.* Канд. дис., С., 1994. // **Kiaeva 1994:** Kiaeva, E. *Imena za nositeli na opredeleni cherti (svoistva) v balgarskite govori. Nomina attributiva*. Kand. dis., S., 1994.

Кяева 2010: Кяева, Е. *Диалектно богатство. Названия за действия (nomina actionis) в българските диалекти*. С., 2010. // // **Kiaeva 2010:** Kiaeva, E. *Dialektno bogatstvo. Nazvania za deistvia (nomina actionis) v balgarskite dialekti*. S., 2010.

Кяева 2011: Кяева, Е. *Диалектно богатство 2. Имена за места в българските диалекти. Nomina loci*. С., 2011. // **Kiaeva 2011:** Kiaeva, E. *Dialektno bogatstvo 2. Imena za mesta v balgarskite dialekti. Nomina loci*. S., 2011.

Мирчев 1978 : Мирчев, К. *Историческа граматика на българския език*. 3. изд., С., 1978. // **Mirchev 1978:** Mirchev, K. *Istoricheska gramatika na balgarskia ezik*. III izd., S., 1978.

Мострова 1987: Мострова, Т. Тенденция в словообразуването на съществителните имена в българския книжовен език през XIV в. // *Втори международен конгрес по българистика. Доклади.* Т.II, С., 1987, 174 – 184. // **Mostrova 1987:** Mostrova, T. Tendentsia v slovoobrazuvaneto na sashtestvitelnite imena v balgarskia knizhoven ezik prez XIV v. // *Vtori mezhdunaroden kongres po balgaristika.* Dokladi. T. II, S., 1987, 174 – 184.

Мострова 2005: Мострова, Т. *Съществителни от отглаголна основа в паметници от XIV в*. Автореферат на канд. дис., С., 2005. // **Mostrova 2005:** Mostrova, T. *Sashtestvitelni ot otglagolna osnova v pametnitsi ot XIV v.* Avtoreferat na kand. dis., S., 2005.

Мусакова 1996: Мусакова, Е. Кодикологически бележки върху Врачанското евангелие (НБКМ 19). // *Старобългаристика,* 20, 1996, № 2, 64 – 82. //

Musakova 1996: Musakova, E. Kodikologicheski belezhki varhu Vrachanskoto evangelie (NBKM 19). // *Starobalgaristika*, 20, 1996, № 2, 64 – 82.

Перчеклийски 2008: Перчеклийски, Л. *Словообразувателни категории и типове при съществителните имена в Троянския дамаскин от XVII в*. Благоевград, 2008. // **Perchekliiski 2008:** Perchekliiski, L. *Slovoobrazuvatelni kategorii i tipove pri sashtestvitelnite imena v Troianskia damaskin ot XVII v*. Blagoevgrad, 2008.

Перчеклийски 2011: Перчеклийски, Л. *Словообразуване на Nomina abstracta в евангелски паметници от X и XI век*. Благоевград, 2011. // **Perchekliiski 2011:** Perchekliiski, L. *Slovoobrazuvane na Nomina abstracta v evangelski pametnitsi ot X i XI v*. Blagoevgrad, 2011.

Тетовска-Троева 1988: Тетовска-Троева, М. *Отглаголни имена за лица в българските говори. Nomina agentis*. С., 1988. // **Tetovska-Troeva 1988:** Tetovska-Troeva M. *Otglagolni imena za litsa v balgarskite govori. Nomina agentis*. S., 1988.

Тетовска-Троева 1992: Тетовска-Троева, М. *Десубстантивни деятелни имена в българските говори. Nomina actoris.* С., 1992. // **Tetovska-Troeva 1992:** Tetovska-Troeva M. *Desubstantivni deiatelni imena v balgarskite govori. Nomina actoris.* S., 1992.

Тотоманова 2003: Тотоманова, А.-М. Врачанско евангелие. // *Старобългарска литература. Енциклопедичен речник.* С., 2003, 105. // **Totomanova 2003:** Totomanova A-M. Vrachansko evangelie. // *Starobalgarska literatura. Entsiklopedichen rechnik.* S., 2003, 105.

Харалампиев 2001: Харалампиев, Ив. *Историческа граматика на българския език*. В. Търново, 2001. // **Haralampiev 2001:** Haralampiev, Iv. *Istoricheska gramatika na balgarskia ezik*. V. Tarnovo, 2001.

Цонев 1914: Цонев, Б. Врачанско евангелие. // *Български старини*, бр. 4, С., 1914. // **Tsonev 1914:** Tsonev, B. Vrachansko evangelie. // *Balgarski starini*, br. 4, S., 1914.

Dokulil 1962: M. Dokulil, *Tvoření slov v češtin*. T. I. Praha, 1962.

Dokulil и др. 1967: M. Dokulil, *Tvoření slov v češtin*. T. II. Praha, 1967.